

**Віталій Ярославович РУДАН**  
викладач, аспірант кафедри банківської справи  
Тернопільського національного економічного університету  
вул. Львівська 11, Тернопіль, Україна, 46000  
тел. (098) 997-21-11,  
e-mail: RudanV@meta.ua

## ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ БАНКУ

### *Анотація*

*В статті проведено теоретичний аналіз підходів до визначення сутності поняття банк, а також його функцій. Здійснено спробу, на основі синтезу підходів дослідження сутності банку вітчизняних та зарубіжних вчених, більш повно визначити економічну природу банку використовуючи еволюційний підхід до розвитку його функцій. Обґрунтовано основні функції комерційного банку та запропоновано власне бачення щодо їх трактування.*

*Метою статті є фундаментальне дослідження сутності банку з позицій еволюційного підходу враховуючи всі аспекти діяльності банку, а також дослідження функцій банку та виокремлення тих із них, які найбільш повно дають змогу визначити роль і місце банку в економіці.*

*У результаті проведеного дослідження вдалось чітко сформулювати поняття банку, під яким автор розуміє фінансове підприємство, яке виступає у ролі універсального грошово-кредитного посередника, що виконує у сукупності чотири основних функції, а саме: посередництво в кредиті, посередництво в платежах, посередництво на ринку цінних паперів та випуск кредитних грошей, а також функції з управління ризиками та обробки інформації і моніторингу клієнтів в межах чинного нормативно-правового поля.*

*Методи дослідження: історичний, емпіричний, синтезу, індукції, дедуції, порівняння, абстракції.*

*Наукова новизна дослідження полягає у використанні еволюційного підходу до трактування сутності комерційного банку, а також у визначенні основних та додаткових функцій банку, які чітко визначають його роль на ринку грошей і капіталів.*

*Практична значущість полягає у можливості використання теоретичних напрацювань автора у процесі викладання навчальних дисциплін «Гроші та кредит» та «Банківські операції», а також у частині формування і удосконалення законодавчих й нормативно правових актів у сфері банківської діяльності.*

***Ключові слова:** банк, функція, кредит, гроші, грошовий обіг, посередник, платежі, цінні папери, інформація.*

**Віталій Ярославович РУДАН**

## ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ СУЩНОСТИ БАНКА

### *Аннотация*

*В статье проведен теоретический анализ подходов к определению сущности понятия банк, а также его функций. Предпринята попытка, на основе синтеза подходов исследования сущности банка отечественных и зарубежных ученых, более полно определить экономическую природу банка используя эволюционный подход к развитию его функций. Обоснованы основные функции коммерческого банка и предложено собственное видение их трактовка.*

*Целью статьи является фундаментальное исследование сущности банка с позиций эволюционного подхода учитывая все аспекты деятельности банка, а также исследования функций банка и выделение тех из них, которые наиболее полно позволяют определить роль и место банка в экономике.*

---

*В результате проведенного исследования удалось четко сформулировать понятие банка, под которым автор понимает финансовое предприятие, которое выступает в роли универсального денежно-кредитного посредника, выполняет в совокупности четыре основных функции, а именно: посредничество в кредите, посредничество в платежах, посредничество на рынке ценных бумаг и выпуск кредитных денег, а также функции по управлению рисками и обработки информации и мониторинга клиентов в рамках действующего нормативно-правового поля.*

*Методы исследования: исторический, эмпирический, синтеза, индукции, дедукции, сравнения, абстракции.*

*Научная новизна исследования заключается в использовании эволюционного подхода к трактовке сущности коммерческого банка, а также в определении основных и дополнительных функций банка, четко определяют его роль на рынке денег и капиталов.*

*Практическая значимость заключается в возможности использования теоретических разработок автора в процессе преподавания учебных дисциплин «Деньги и кредит» и «Банковские операции», а также в части формирования и совершенствования законодательных и нормативно правовых актов в сфере банковской деятельности.*

**Ключевые слова:** банк, функция, кредит, деньги, денежное обращение, посредник, платежи, ценные бумаги, информация.

**Vitaliy Yaroslavovich RUDAN**

Lecturer, Postgraduate Department of Banking

Ternopil National Economic University

L'vivs'ka, 11, UA-46000 Ternopil, Ukraine

phone (098) 997-21-11,

e-mail: RudanV@meta.ua

## **THEORETICAL BACKGROUND NATURE OF BANK**

### *Summary*

*In the article the theoretical analysis of approaches to defining the essence of the concept of the bank and its functions. An attempt was made on the basis of synthesis research approaches essence Bank domestic and foreign scientists better determine the economic nature of the bank using an evolutionary approach to the development of its functions. Substantiated the basic functions of a commercial bank and offered their own vision for their interpretation.*

*The purpose of this article is to study the fundamental nature of the bank from the standpoint of evolutionary approach considering all aspects of the bank and research functions of the bank and to draw some of them, are more fully enable the role and place of the bank in the economy.*

*As a result, the study failed to articulate the concept of the bank, under which the author understands the financial enterprise that acts as a universal monetary intermediary, acting together four main functions, namely: credit intermediation, mediation in payments on the securities intermediary securities and issue credit money and risk management functions and information processing and monitoring of clients within the existing legal framework.*

*Methods: historical, empirical, synthesis, induction, deduction, comparison, abstraction.*

*Scientific novelty of the research is to use an evolutionary approach to the interpretation of the essence of a commercial bank, and to identify the basic and advanced features of the bank, which clearly define its role in the money markets and capital.*

*The practical significance is the ability to use theoretical developments in the author of teaching "Money and Credit" and "Banking Operations", as well as the formation and improvement of legislative and regulatory acts in the field of banking.*

**Keywords:** bank, function, credit, money, currency, broker, payments, securities information.

---

**Постановка проблеми.** Особливості виникнення, становлення та розвитку діяльності банків завжди привертала увагу дослідників, адже саме банки були одними із основних посередників грошових потоків суспільства, рушієм економічного розвитку. Однак із розвитком економіки, а зокрема таких її суб'єктів, як страхові компанії, кредитні спілки, ломбарди, інвестиційні фонди, роль банків в економіці почала дещо зменшуватися, а їх сутність та функції – змінюватися, що призвело до різноманітності трактувань сутності банку, визначення його основних функцій та ролі в економіці. Саме активізація діяльності небанківських кредитно-фінансових інституцій, зростання конкуренції на фінансовому ринку, зміна ролі банків на фінансовому ринку, поява нових перспективних видів банківських послуг, операцій та видів діяльності зумовлює необхідність та підвищує актуальність фундаментального дослідження сутності банку як економічної категорії та основного фінансового посередника.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження сутності банку та притаманних йому функцій є доволі поширеним як у вітчизняній (Г. Азаренкова, О. Дзюблюк, А. Мороз, С. Мочерний, А. Мещеряков, В. Онищенко, О. Петрук, І. Прокопенко, М. Пуховкіна, М. Савлук та ін.), так і в зарубіжній економічній літературі (Ф. Аллен, Джордж В. Бенстон, Девід Д. Ван-Хуз, Ч.Дж. Вулфел, Дуглас В. Даймонд, Е.Дж. Долан, Е. Жарковська, О. Лаврушин, В. Колеснікова, Л. Кролівецька, Т. Костеріна, Р. Міллер, Е. Рід, А. Сантомеро та ін.), однак дотримання ортодоксальних підходів до визначення сутності економічних категорій, повторювання та удосконалення класичних теорій не дало змоги вказаним дослідникам розглянути сутність поняття банк з позицій еволюційного підходу, враховуючи зміну чи появу нових банківських операцій, нових секторів діяльності та розширення сфери впливу банків в суспільстві.

**Постановка завдання.** Враховуючи переваги та недоліки досліджень сутності і функцій банку, метою даної статті є фундаментальне дослідження сутності банку з позицій еволюційного підходу враховуючи всі аспекти діяльності банку, а також дослідження функцій банку та виокремлення тих із них, які найбільш повно дають змогу визначити роль і місце банку в економіці. Для досягнення поставленої мети сформульовано наступні завдання: дослідити сутність банку з позицій фінансового посередника, підприємства, виконання певного кола операцій, функцій, відмінності між банками і парабанками, юридично-правового підходу; з'ясувати роль і місце банку в економіці шляхом дослідження його функцій; виокремити основні та додаткові функції банку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Зародження, становлення і розвиток економічних відносин суспільства зумовлене обмеженістю і водночас різноманітністю природних ресурсів, засобів існування, предметів побутового вжитку, що вимагало від конкретних груп людей, які володіли тим чи іншим благом шукати шляхи здобуття інших, більш необхідних для їхнього існування благ. На більш ранніх стадіях розвитку суспільства в ролі основних методів пошуку засобів існування виступали зміна території проживання, воєнізовані напади на інші общини, однак із розвитком людства появився більш цивілізований спосіб здобуття життєво необхідних благ – обмін одного товару на інший, що, в свою чергу, призвело до виникнення такої економічної категорії як «вартість». В процесі еволюції суспільства та зростання виробництва випадкова або проста форма вартості товару перейшла спочатку в повну або складну форму вартості, загальну форму вартості, а згодом і в грошову форму вартості, тобто визначальним моментом товарно-грошових відносин суспільства стало виникнення грошей, як загального еквівалента всіх товарів і послуг.

Виникнення і розвиток товарно-грошових відносин стало фундаментом для зародження банківської справи, адже першими банківськими операціями стали валюто-обмінні операції, що були зумовлені необхідністю обміну грошової одиниці одного міста, держави на іншу. Згодом, внаслідок нагромадження скарбів економічними агентами, виникла потреба їх безпечного зберігання, що сприяло виникненню депозитно-ощадних операцій. Ще пізніше, коли гроші

---

стали засобом існування, виникла необхідність розвитку позиково-кредитних операцій. Разом з цим виникли і платіжно-розрахункові операції, основною метою яких було обслуговування платежів купців та торговців. Вищепереліченими операціями спочатку займалися храми, тобто ті установи, які викликали найвищу довіру суспільства, а згодом міняйли, тобто приватні особи, що здійснювали банківські операції на засадах комерційного характеру, виступаючи у ролі посередника між певними економічними агентами. Такі міняйли (лихварі) стали одними із ключових верств тогочасного суспільства (Вавилону, Стародавньої Греції та Риму), оскільки виконували функції зберігачів та постачальників необхідних для існування людей, купців, ремісників коштів. Згодом, із розвитком суспільства, діяльність міняйл стала більш організованою та важливою, що в кінцевому підсумку призвело до виникнення банків (від італійського слова *banco* – лавка).

Власне довгий еволюційний шлях становлення, велика кількість операцій, функцій та юридично-правових норм регулювання банківської діяльності зумовлює відсутність у національній та світовій економічній літературі єдиного тлумачення сутності поняття «банк».

Так, аналізуючи праці класиків світової економічної теорії та сучасну економічну літературу на предмет дослідження теоретичних підходів до тлумачення поняття «банк» можна виокремити п'ять основних напрямків визначення сутності даного поняття, а зокрема:

- 1) як фінансового посередника;
- 2) через виконання ним певного кола операцій;
- 3) шляхом обґрунтування відмінностей між банком та небанківськими фінансово-кредитними інститутами;
- 3) як підприємства;
- 4) через виокремлення та дослідження його функцій;
- 5) через його юридично-правову природу.

У світовій економічній літературі, а зокрема у представників Західної науки переважають підходи до визначення сутності банку як фінансового посередника. Так, до однієї із найстаріших груп економістів, які вважають, що суть банків полягає в їх посередницькій ролі, варто віднести Шеффле, Маршала, Шульце-Геверніца, А. Лансбурга [1, с. 541]. На думку цих економістів, банки виступають посередниками між тими, хто має надлишковий капітал і хто відмовляється (або не може) його використати самостійно, і тими, хто таким капіталом не володіє і відчуває в ньому потребу. До цієї ж думки схиляється й група сучасних економістів таких як Ф. Аллен, А. Сантомеро, Дуглас В. Даймонд, Джордж В. Бенстон, Кліффорд В. Сміт, Тім С. Кемпбел, Джон Х. Бойд, Едвард К. Прескот та багато інших, які визначають суть поняття комерційний банк як фінансовий посередник між інвесторами (вкладниками) та підприємцями [2; 3; 4; 5; 6]. Безперечно, варто погодитися з переліченими вище вченими-економістами, що банки виступають у ролі посередника між різного роду економічними агентами, однак трактування банку як власне фінансового посередника не дає можливості ґрунтовно підійти до визначення сутності поняття, оскільки у своїх теоріях фінансового посередництва вчені ставлять банки поряд з іншими фінансовими посередниками, такими як кредитні спілки, трастові та страхові компанії, інвестиційні фонди і, тим самим, ототожнюють банк з небанківськими фінансово-кредитними організаціями, тобто з усіма фінансовими посередниками.

З іншої сторони, трактування суті банку як фінансового посередника нам представляється як загальне і надто широке, оскільки, незважаючи на те, що сучасний банк стає все більш схожим на фінансовий супермаркет, переважна частина його діяльності проходить на грошово-кредитному сегменті фінансового ринку, а відтак, з цієї точки зору, більш логічно вважати комерційний банк посередником грошово-кредитних відносин суспільства.

Розвиток теорії банківського фінансового посередництва, вочевидь, спонукала до виникнення теоретичних підходів, які визначали сутність банків шляхом їх порівняння з іншими фінансовими посередниками (страховими компаніями, інвестиційними фондами,

---

кредитними спілками тощо). Так, один із найвидатніших австрійських економістів Й. Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку: дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту, процента і циклу кон'юнктури» пише: «Основна відмінність банків від інших ринкових суб'єктів полягає в тому, що вони створюють депозити, а значить і капітал» [7]. Думки про те, що банки є не тільки, вірніше не стільки посередницькими організаціями, скільки організаціями капіталотворчими, попри загальну розбіжність в поглядах, дотримуються й такі теоретики як – Дж. Ло, Маклеод, Ган та інші [1, с. 541]. Зазначені економісти підкреслюють основну, на наш погляд, відмінність між банком та небанківськими фінансово-кредитними установами – здатність до створення кредитних грошей, в їхньому розумінні позикового капіталу. Однак, таке трактування сутності банку висвітлює один, окремий аспект його діяльності, нехтуючи функціональною та операційною складовою діяльності банку.

Досить поширеними як серед вітчизняних, так і зарубіжних економістів є підходи до визначення сутності банку через виконання ним певних операцій. Так, зокрема такого підходу дотримуються німецькі економісти Бруно Бухфальд, який вважає, що банк – це підприємство, яке займається грошовими, кредитними і тому подібними операціями [8, с. 6] та Вільгельм Лексіс, на думку якого «Банками називають всякого роду установи для здійснення банківських операцій, незалежно від того, чи виступають вони у формі приватних підприємств ... товариств чи у якій-небудь іншій юридичній формі» [9, с. 32]. Цієї ж думки дотримуються автори «Енциклопедії банківської справи і фінансів» за редакцією Чарльза Дж. Вулфела, які вважають, що банк – це будь-яка організація, що виконує будь-яку або всі з різних функцій банківської справи, а саме отримання, інкасування, переказ, оплату, кредитування, інвестування, операції, обмін і обслуговування (безпечно зберігання, довірче управління, агентську представництво, піклування) грошей і заявок на гроші як всередині країни, так і за її межами [10, с. 109]. Подібне визначення комерційних банків дає і Е. Дж. Долан – «комерційні банки – банки, що представляють широкий діапазон фінансових послуг, особливо відкриття рахунків до запитання і надання позичок і кредитів» [11, с. 70]. Серед українських вчених-економістів варто відмітити С.В. Мочерного, який у книзі «Основи економічних знань: Запитання і відповіді» пише, що банки – це особливі фінансові інститути, що акумулюють грошові кошти і нагромадження, надають кредит, здійснюють грошові розрахунки, випуск грошей в обіг, операції з цінними паперами, операції з золотом та ін.» [12].

Аналізуючи напрацювання зазначених вище вчених, можна стверджувати, що запропоновані визначення сутності банку не зовсім чітко розкривають зміст поняття «банк», оскільки конкретно не визначають перелік тих операцій, які виконує суто банк і не виконують інші небанківські установи, адже майже кожна із наведених операцій мають право виконувати і виконують багато інших небанківських інститутів, тобто наведені визначення не дають можливості виокремити банк із загального списку фінансових посередників. Адже, як зазначалося вище, основною відмінністю банків і небанківських фінансово-кредитних установ є те, що тільки банки мають здатність до створення кредитних грошей. Також варто додати, що тільки банки здійснюють в сукупності таких три операції як видача кредитів, залучення депозитів та здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Хоча, безперечно, варто погодитися із твердженням С. Чечетті про те, що сучасний банк – це фінансовий супермаркет з продажу фінансових послуг, однак суть поняття «банк» є значно ширшим [13].

Багато вчених-економістів поділяють думку про те, що фундаментом діяльності банку є підприємницький характер, а відтак і визначають сутність банку як певного роду підприємства, організації чи установи. Так, видатний російський економіст О.І. Лаврушин говорить, що «банк можна визначити як підприємство або грошово-кредитний інститут, який здійснює регулювання платіжного обороту у готівковій та безготівковій формах» [14, с.18], інший російський вчений О.П. Жарковська дає наступне визначення: «Банк – кредитно-фінансове підприємство, яке зосереджує тимчасово вільні грошові кошти (вклади), надає їх у тимчасове

---

користування у вигляді кредитів, виступає у ролі посередника взаємних платежів і розрахунків між підприємствами, організаціями або окремими особами, регулює грошовий обіг в країні, включаючи (емісію) нових грошей» [15, с. 44]. Варто погодитись з думкою вчених про те, що банк виступає у ролі підприємства, тобто такого економічного інституту, основною метою якого є отримання прибутку, незважаючи на те, що місії переважно всіх банків мають соціальний характер, яскравий приклад – «Грамін банк» нобелівського лауреата Мухаммада Юнуса [16].

Щодо даних визначень, потрібно відмітити і той момент, де автори розглядають банк як підприємство, що регулює грошовий обіг та здійснює емісію нових грошей. На наш погляд, таке твердження є помилковим, адже регулятором грошового обігу в будь-якій країні виступає певний державний орган, здебільшого центральний банк, а комерційні банки виступають лише трансляторами грошово-кредитної політики центрального банку, через яку і відбувається регулювання грошового обігу. Тому слід вважати, що в ролі регулятора грошового обігу виступає центральний банк чи інший державний орган, наділений відповідними законодавчо закріпленими повноваженнями.

Існує, також, ряд економістів, які називають банки спеціалізованими організаціями та установами. Наприклад, на думку Н.Г. Белоглазової, – «Банки являють собою спеціалізовані організації, які акумулюють тимчасово вільні грошові кошти юридичних осіб і населення, надають їх у тимчасове користування у вигляді кредитів, надають посередницькі послуги у взаємних платежах і розрахунках між підприємствами, установами або окремими особами, проводять касове обслуговування фізичних та юридичних осіб, здійснюють інші операції з грошима і грошовим капіталом» [17, с. 196]. Роджер Лерой Міллер і Девід Д. Ван-Хуз під комерційним банком розуміють депозитну установу, відносно не обмежену в можливості надання комерційних позичок і яка має законне право створювати чекові депозити [18, с. 126]. Свою точку зору щодо даного питання має і А.А. Мещеряков, який вважає, що банк є цілісним підприємством, яке складається з низки підрозділів, що функціонують відносно автономно один від одного, яке забезпечує перерозподіл грошових засобів в економіці і організацію системи розрахунків, а також здійснює специфічну комерційну діяльність на фінансовому ринку [19, с. 26].

В даному контексті варто відмітити, що підґрунтям назви банку як підприємства, установи чи організації виступає суто лінгвістичний контекст, який впливає із особливого статусу банку у суспільстві, практично на всіх етапах його розвитку, а тому, у загальному сутнісному розумінні банк є фінансовим підприємством, основною метою якого є отримання прибутку, а основною діяльністю – виконання операцій та надання послуг на ринку грошей і капіталів.

Окрім проаналізованих вище підходів до визначення сутності поняття «банк» досить поширеним є юридично-правовий підхід, який переважно використовується на законодавчому рівні у всіх країнах світу. Проте трактування поняття банк у законодавстві певної конкретної країни має свої особливості. Для ілюстрації звернемося до прикладів Великобританії з її системою загального права та Німеччини, де юридична система базується на статутному праві. Основна відмінність між ними полягає в тому, що у правових системах романо-германського типу, або так званих «кодіфікованих» системах, більша роль відводиться писаному праву, тоді як у англо-саксонських системах домінує роль судових прецедентів, тож останні можуть регулювати правові норми, які не прописані законодавчо [20, с. 69].

Так, у Великобританії відповідно до статті 67 «Закону про банківську ??? слова «банк», «банкір» (banker) дозволяється використовувати у своїй назві лише компаніям, котрі є авторизованими Банком Англії установами і, крім цього, виконують низку інших умов, у тому числі мають статутний капітал у розмірі не меншому 5 млн. ф. ст., або ж володіють резервами, не меншими за цю суму [21].

На відміну від англо-саксонської системи загального права, німецька традиція статутного права втілена у «Законі про банківську діяльність» (KWG). Він надає більш широке правове

---

визначення поняття банку і регламентацію правил його діяльності. А зокрема в Німеччині визначення банківського бізнесу включає в себе залучення коштів від інших у вигляді депозитів чи інших внесків від населення, що підлягають поверненню, сек'юритизованих у формі пред'явницьких або ордерних боргових сертифікатів, незалежно від того, виплачуються відсотки чи ні, надання грошових позичок і отримання кредитів (кредитний бізнес), придбання векселів та чеків (дисконтний бізнес), придбання та продаж фінансових інструментів кредитної установи за рахунок коштів інших осіб (брокерські послуги), зберігання та управління цінними паперами за рахунок інших осіб (кастодіальний бізнес), а також низку інших послуг у сфері страхування, розрахунків (жиро-бізнес), бізнес у сфері електронних грошей [22].

Досить змістовне визначення поняття «банк» міститься в Законі України «Про банки і банківську діяльність», кожна фраза якого наділена відповідним глибоким змістом. Так у статті 2 зазначеного закону банк визначається як юридична особа (тобто банком не вважатиметься одноосібний власник, як, наприклад, у Швейцарії; окремі банківські територіальні підрозділи не розглядаються як банк), яка на підставі банківської ліцензії (банківська діяльність ліцензується НБУ) має виключне право (тобто тільки банкам це право надано і нікому іншому) надавати банківські послуги (перелічені у статті 47), відомості про яку внесені до Державного реєстру банків (тобто дана юридична особа повинна бути обов'язково зареєстрована у Державному реєстрі банків).

Що ж стосується переліку послуг, які мають право надавати вітчизняні банки, то в статті 47 Закону України «Про банківську діяльність» чітко виділено таких три групи послуг як:

1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;

2) відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах;

3) розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Виділивши три групи послуг, законодавець дав чітке обґрунтування сутності банку виходячи з його правового та економічного статусу. Тобто підкреслив, що тільки банк може і має право здійснювати у сукупності три операції: залучати кошти на депозити, надавати кредити та здійснювати розрахунково-касове обслуговування.

Окрім цього, враховуючи сучасні тенденції розвитку банківського бізнесу та необхідність універсалізації банківської діяльності, законодавець, у згаданій вище статті зазначив, що «банк, крім надання фінансових послуг, має право здійснювати також діяльність щодо: 1) інвестицій; 2) випуску власних цінних паперів; 3) випуску, розповсюдження та проведення лотерей; 4) зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа; 5) інкасації коштів та перевезення валютних цінностей; 6) ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (крім власних акцій); 7) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг» [23].

Таким чином, з огляду на аналіз українського законодавства, можна стверджувати, що з правової точки зору, визначення поняття «банк» включає всі аспекти його діяльності.

Формування правового підходу до визначення сутності поняття «банк», який відображений в законодавстві країни, отримало продовження і у фаховій економічній літературі. Так, схоже із законом визначення наводить Г.М. Азаренкова у монографії «Сучасні комерційні банки: персонал, розвиток, організація», трактуючи банк як «юридичну особу, котрій на підставі ліцензії та чинного законодавства надане право здійснювати банківські операції на комерційній основі» [24, с. 9]. Розуміння сутності банку з правової точки зору дає і В.О. Онищенко, який вважає, що банк – це фінансовий посередник, який виконує одну або декілька законодавчо закріплених банківських операцій [25, с. 5].

Виходячи з вищевикладеного, варто відмітити, що суть правового підходу до визначення поняття «банк» базується на регулятивному аспекті, тобто при визначенні сутності банку

---

робиться акцент на здійсненні ним певного роду операцій чи наданні певних послуг, які можна прослідкувати та застосувати ряд регулятивних норм. Правовий підхід до визначення сутності банку є аналогічним до визначення сутності та сфери діяльності будь-якого іншого підприємства, яке бере участь у суспільно-економічному житті країни, адже практично всі без винятку підприємства функціонують на підставі відповідних кодексів, законів чи підзаконних актів та здійснюють свою діяльність на підставі ліцензій чи інших спеціалізованих дозволів. Відтак, законодавство в більшій мірі визначає суто правову сторону діяльності банку і практично не визначає функціональних характеристик не тільки банку, а й будь-якого іншого підприємства, що не дає змоги повністю відобразити економіко-правову природу банку, як важливу ланку економічних відносин суспільства.

Вирішення цього питання знаходимо у функціональному підході до трактування сутності поняття «банк», який ґрунтується на визначенні та обґрунтуванні функцій комерційного банку. Такий підхід знайшов своє відображення як у вітчизняній, так й іноземній економічній літературі, однак через суттєві розбіжності у темпах розвитку та характері економік різних країн, немає єдиного вектора пояснення функціональної сторони діяльності банку.

Так, П. Самуельсон зазначає, що перша економічна функція комерційних банків полягає в акумуляції безстрокових депозитів (ведення поточних рахунків) і оплаті чеків, що виписані на ці банки. Друга важлива функція полягає в наданні кредитів місцевим торговцям, фермерам і промисловцям [26].

І.А. Трахтинберг виділяє такі чотири функції комерційного банку: 1) посередництво в кредиті між грошовими і функціонуючими капіталістами; 2) посередництво в платежах; 3) мобілізація грошових доходів і заощаджень і перетворення їх в капітал; 4) створення кредитних і платіжних засобів обігу [1, с. 543].

Е.Рід у книзі «Комерційні банки» виділяє такі функції: створення грошей, платежі і розрахунки, акумуляція заощаджень, надання кредиту, фінансування зовнішньої торгівлі, операції за дорученням, зберігання цінностей [27].

Досить ґрунтовний підхід до вивчення сутності банку на основі розгляду його функцій відображено у працях О.В. Дзюблюка, який виокремлює три основних функції банку, а саме: посередництво в кредиті, посередництво в платежах, створення кредитних грошей. Варто відмітити, що на відміну від інших вчених, професор О.В. Дзюблюк, у функції «посередництво в кредиті» об'єднує операції банків з надання кредитів і залучення депозитів, що, відповідно, відображає завершений цикл перерозподілу тимчасово вільних коштів економічних агентів, а не його окрему частину [28, с. 55].

Аналогічні функції комерційного банку виокремлено у підручнику «Банківська справа» під редакцією В. Колеснікова і Л. Кролівецької, а зокрема: посередництво в кредиті, стимулювання накопичень у господарстві, посередництво в платежах між окремими самостійними суб'єктами [29].

Аналізуючи перелічені вище підходи до визначення функцій комерційних банків, а особливо судження П. Самуельсона, І. Трахтенберга та Е. Ріда, варто наголосити на тому, що наукова діяльність зазначених вчених відбувалася у 50-70 роках ХХ століття, коли коло операцій комерційних банків було дещо вузьким, ніж сьогодні, що власне і зумовило виокремлення тільки трьох базових функцій банків як: посередництво в кредиті, посередництво в платежах та випуск кредитних грошей.

Проте, варто відзначити, що комерційні банки, які і будь-які інші ринкові організації, здатні до еволюції, а відтак їх фундаментальні характеристики та функції доцільно розглядати з позиції еволюції організації.

Розглядаючи функції комерційних банків, перш за все варто зрозуміти саме значення терміну «функція», яке є досить багатозначним. Так, сам термін «функція» походить від латинського слова *funcio*, що означає звершення, виконання. Відповідно до тлумачних словників української мови [30; 31], значення слова «функція» трактується як: 1) явище, яке



---

залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; 2) робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; 3) призначення, роль чого-небудь [31, с. 1552]. Відтак, виходячи з тлумачення значення слова «функція», під функцією комерційного банку потрібно розуміти прояв завдань, обов'язків та напрямків діяльності банку, що виражають його сутність, роль, призначення в суспільно-економічному житті та змінюється відповідно до змін самої діяльності банку.

Безумовно, посередництво в кредиті, посередництво в платежах і створення кредитних грошей були, є і будуть проявом сутності банку, але перші банки та їх прототипи виконували спочатку функції з обміну монет та зберігання грошей, пізніше, коли банкіри зрозуміли, що залучені в клієнтів гроші можна позичати під процент іншим клієнтам, і тільки частину з залучених коштів залишати в резерві, банки почали виконувати функції посередництва в кредиті, а ще пізніше, коли виникли боргові розписки та векселі – створення кредитних грошей. Перехід від обміну монет до створення кредитних грошей відбувався впродовж декількох століть і, зважаючи на імпульсивність розвитку економічних відносин, три перелічених вище функції стали визначальними функціями банків, які й визначають їхню сутність.

Новим імпульсом у розвитку економіки, який за значенням можна прирівняти до розвитку торгівлі в часи Стародавньої Греції та Риму, є розвиток торгівлі цінними паперами та похідними від них інструментами, а також впровадження інновацій в банківську діяльність.

Так, у 80-ті роки ХХ ст. в умовах розширення конкуренції на фінансових ринках діяльність банків в сфері кредитно-депозитного обслуговування господарюючих суб'єктів істотно ускладнилася. Інвестори стали все ширше використовувати можливості отримання більш високих доходів, які надавали фінансові ринки, що призвело до вилучення грошей з банків. Такі фундаментальні зміни історично вперше відбулися в США і Великобританії, де виникли ринково-орієнтовані фінансові системи. Банки цих країн були змушені ставати активнішими інноваційними гравцями на традиційних і нових фінансових ринках – надавати послуги з андеррайтингу, управління активами та страхування, а також розробляти нові продукти. Вони встояли за рахунок того, що стали виконувати роль агентів для своїх клієнтів і здійснювати нові прибуткові види діяльності. На сьогодні кредитно-депозитна діяльність банків розвинутих економік світу стає меншою частиною їх бізнесу, натомість банки все ширше використовують в своїй діяльності різного роду операції з цінними паперами, які займають, фактично, більше третини активів балансу банку, про що свідчать дані річних звітів таких відомих банків як: The Royal Bank of Scotland (54%) [32], Deutsche Bank (46%) [33], HSBC Holdings (34%) [34], JPMorgan Chase (35%) [35]. Варто відмітити також і те, що з метою розширення частки бізнесу на фондовому ринку, в світовій практиці, створюються спеціалізовані інвестиційні та іпотечні банки, які торгують різного роду цінними паперами та деривативами, що складають до 80% їх активних операцій (як приклад, Morgan Stanley – 71% [36]). Загалом, у порівнянні з інвестиційними компаніями, частка на фондовому ринку банків США становить 36,3%, а в Єврозоні, частка банків навіть є більшою, ніж інвестиційних компаній і складає 52% ринку [37; 38].

Такими чином, виходячи із проведеного аналізу діяльності банків на фондовому ринку, можна стверджувати, що в процесі еволюції банки почали виконувати роль посередника на ринку цінних паперів, що дає достатньо підстав для визначення посередництва на ринку цінних паперів як однієї із основних функцій банків розвинутих країн, яка з плином часу стане основною і для банків країн, що розвиваються.

Подібного роду функцію банків виділяють і ряд інших вчених, таких як Г. Белоглазова, Л. Кролівецька (брокерська (посередницька) функція банку) [39, с. 18], Т.Костеріна (посередництво на фондовому ринку (в операціях з цінними паперами) [40., ???], О. Жарковська (посередництво в платежах між самостійними суб'єктами і в операціях з цінними паперами, де банк виступає у ролі фінансового брокера) [15, с. 106], О. Свірідов (організація випуску і розміщення цінних паперів) [41, с. 142]. Аналізуючи визначення функцій банків зазначених

---

авторів, варто відмітити, що більшість з них під функцією банку розуміють послуги (брокерські) або операції (випуск і розміщення) банків з цінними паперами, тоді як функція – це, перш за все, відображення ролі банку в економіці і суспільстві. Тому, більш доцільним є визначення функції банку на ринку цінних паперів, як «посередництво на ринку цінних паперів», що відображає діяльність банку на цьому сегменті фінансового ринку через виконання операцій з випуску, розміщення, торгівлі цінними паперами та надання брокерських і агентських банківських послуг.

Окрім визначених нами чотирьох основних функцій комерційного банку, в економічній літературі існує ряд інших функцій банків, що складають частину основних (акумуляція коштів; трансформація ресурсів [14], емісійна; трансформаційна [42, с. 442]; мобілізація вільних грошових коштів і перетворення їх на капітал; забезпечення розрахунково-платіжного механізму [43, с. 16], емісійно-засновницька [44, с. 16]) або характеризують суто технічні функції банку (надання послуг [43, с. 15]), не відображаючи його сутності як економічної категорії.

Дещо іншу точку зору щодо функцій комерційних банків, висловлюють американські та європейські вчені. Оскільки, як в американській, так і в європейській економічній науці, останнім часом прийнято поділяти функції банків на традиційні та сучасні. До традиційних банківських функцій вчені відносять таких три функції, як: посередницьку функцію банку, функцію надання ліквідності та функцію здійснення платежів [45, с. 114; 46, с. 1-5; 47, с. 44; 48]. Під посередницькою функцією комерційного банку розуміють, залучення коштів на депозити від економічних агентів, які мають надлишок коштів та надання даних коштів економічним агентам, що відчувають їх дефіцит. При цьому, банк трансформує (перетворює) короткострокові зобов'язання у довгострокові неліквідні активи [5; 49]. Суть функції надання ліквідності, на думку американських та європейських вчених, полягає в тому, що банк повинен бути спроможним забезпечити клієнтів ліквідністю у вигляді кредитів, а також тих клієнтів, які бажають отримати кошти зі свого депозиту в строк або достроково [46, с. 1-5]. На наш погляд, дані функції є дещо подібними з тими функціями, які виділяють вітчизняні вчені, оскільки посередницька функція загалом включає в себе як посередництво в кредиті, так і посередництво в платежах.

Виокремлення сучасних функцій комерційного банку пов'язане із активним розвитком так званої сучасної або удосконаленої банківської теорії, яка ґрунтується на засадах зміни сутності та функцій банку в часі, під впливом розвитку фінансового сектору, в напрямку від традиційного посередника до посередника більш складних форм і ризик-менеджера [3; 50].

Відповідно до цієї теорії, виділяють такі чотири функції сучасного комерційного банку: здійснення переказів і надання послуг платежу; трансформація активів; управління ризиками; обробка інформації та моніторинг клієнтів.

Перші дві функції комерційного банку, які виділяє сучасна банківська теорія є удосконаленням традиційних функцій комерційного банку і відображають його роль як посередника в платежах і трансформації активів, яка на відміну від посередництва в кредиті, включає також й посередництво на фондовому ринку. Інформаційні підходи до теорії фінансового посередництва отримали свій розвиток в працях родоначальників сучасної банківської теорії – лауреатів Нобелівської премії з економіки 2001 Джорджа А. Акерлофа, Майкла А. Спенса і Джозефа Е. Стігліца та Дугласа В. Даймонда.

Так, зокрема, Джорджом А. Акерлофом [51], Майклом А. Спенсом [52], Джозефом Е. Стігліцом [53] було встановлено універсальність феномена асиметричності ринкової інформації, її присутність на багатьох ринках. Асиметрія інформації характеризує ситуацію, в якій одні учасники ринку інформовані більше, ніж інші.

Відповідно до фінансово-кредитної системи асиметрія інформації означає, що продавці і покупці фінансових інструментів (активів) перебувають у завідома нерівному становищі, що

---

дозволяє продавцям вводити в оману потенційних покупців щодо якості таких активів, тобто передавати непоінформованій стороні неповну або перекручену інформацію.

Інший дослідник – Дуглас В. Даймонд – на початку 80-х років XX століття розробив концепцію фінансового посередництва як делегованого моніторингу, в основі якої лежить мінімізація витрат виробництва інформації (витрати на моніторинг позичальника), необхідної для вирішення проблеми стимулювання поведінки позичальника (посередника) в інтересах кредитора.

В 90-х роках XX століття комерційні банки з метою збереження конкурентних переваг над парабанками суттєво збільшили інвестиції у сферу обробки та моніторингу інформації, а також активно почали розвивати консультаційні й інформаційні послуги, що становили велику частку їх позабалансових операцій. За таких умов, використовуючи свої можливості щодо доступу та аналізу інформації про економічних агентів, банки отримали змогу знижувати рівень асиметричності інформації. Враховуючи роль банків в сфері обробки та моніторингу інформації, в працях вищезазначених вчених обґрунтовано функцію банку – «обробка інформації та моніторинг клієнтів».

Важливе місце у світовій банківській літературі займає Концепція управління ризиками, яка являє собою теорію, що розробляється вченими Вартоновської школи (Wharton School) при Пенсільванському університеті (США) [54, 55, 56]. Акцент у цій теорії зроблений на вивчення кардинальних змін у банківській діяльності, викликаних розвитком національних фінансових систем і широким впровадженням фінансових інновацій, що вимагало від інвесторів та кредиторів ширше використовувати складні інструменти управління ризиком. Бурхливий розвиток фінансового ринку та парабанків вимагав від комерційних банків масштабних інвестицій для побудови методик і моделей з управління кредитним ризиком, ринковим ризиком (що включає в себе валютний ризик і процентний ризик), ризиком ліквідності, операційним ризиком і системним ризиком, а відтак сприяв збільшенню ролі банків в управлінні ризиками як своїх, так і своїх клієнтів. Зважаючи на такі зміни у діяльності банківських установ, групою вчених (Фрейхас, Рочет [57], Хеферман [58]), було обґрунтовано функцію управління ризиком, як однієї із ключових функцій банку.

Виходячи із проведеного функціонального аналізу сутності поняття комерційного банку, приходимо до висновку, що сутність банку як економічної категорії виражають такі його функції як: посередництво в кредиті, посередництво в платежах, посередництво на ринку цінних паперів та випуск кредитних грошей, оскільки операції, які підкріплюють дані функції в сукупності займають до 90% активу балансу банків, тобто виражають його роль на фінансово-кредитному ринку. Однак, не можна відкидати таких дві функції, які виокремлює велика кількість відомих американських і європейських вчених, як управління ризиками та обробка інформації і моніторинг клієнтів, оскільки ці функції відображають, здебільшого, позабалансову діяльність банку. З іншої сторони, варто відмітити, що управління ризиком і обробка інформації є похідними від основних чотирьох функцій комерційного банку (рис. 1) та виконують роль додаткових функцій, які з розвитком фінансового ринку, в перспективі, стануть основними функціями банку.

Таким чином, з функціональної точки зору банк – це універсальний грошово-кредитний посередник, який виконує у сукупності чотири основних функції, а саме: посередництво в кредиті, посередництво в платежах, посередництво на ринку цінних паперів та випуск кредитних грошей, а також функції з управління ризиками та обробки інформації і моніторингу клієнтів.

Власне через виконання функцій виражається роль банків в економіці країни. Адже саме банки, на відміну від парабанків, ефективно здійснюють перерозподіл коштів в економіці шляхом посередництва в кредиті, платежах і на ринку цінних паперів. Функція посередництва в платежах дозволяє банкам генерувати практично всі легальні фінансові потоки в країні, при цьому, включаючи фінансові потоки парабанків, оскільки їхні рахунки відкриті саме в банках.

Окрім цього, виконуючи свої посередницькі функції, банки забезпечують безпеку для надлишкового капіталу економічних агентів та здійснюють ефективне його розміщення на фінансовому ринку, а також здійснюють ефективне управління ризиками, оскільки диверсифікують кредитно-інвестиційний портфель та надають різного роду консультаційні й інформаційні послуги. Створюючи кредитні гроші, банки забезпечують достатній рівень та еластичність грошової бази в економіці. Таким чином, виконуючи свої функції, банки є центральною ланкою економіки, яка є транслятором фінансових потоків між всіма економічними агентами будь-яких форм власності, а також державою.



**Рис. 1. Функції комерційного банку**

**Висновки.** На основі проведеного дослідження сутності банку та його функцій можна зробити ряд висновків, головними серед яких є:

1) банк – це фінансове підприємство, яке виступає у ролі універсального грошово-кредитного посередника, що виконує у сукупності чотири основних функції, а саме: посередництво в кредиті, посередництво в платежах, посередництво на ринку цінних паперів та випуск кредитних грошей, а також функції з управління ризиками та обробки інформації і моніторингу клієнтів в межах чинного нормативно-правового поля;

2) виконуючи посередницькі функції та функції ризик-менеджера і обробки інформації банки займають найважливіше місце в економіці, адже є основним суб'єктом з розподілу фінансових та інформаційних ресурсів серед економічних агентів;

3) без існування центрального банку та цілісної банківської системи, яка пронизана великою кількістю взаємозв'язків (рефінансування, регулювання) самостійно банк не зможе ефективно виконувати свої функції, а отже і зберігати головну роль в економіці, що зумовлює необхідність подальших досліджень сутності банківської системи та її ролі в економіці.

#### **Список літератури:**

1. Трахтенберг И.А. Денежное обращение и кредит при капитализме. – М.: Изд-во АН СССР, Ин-т мировой экономики и международных отношений, 1962. – 780 с.
2. Allen F., Santomero A. The Theory of Financial Intermediation // *Journal of Banking and Finance*. – 1997. – Vol. 21. – pp. 1461-1485.
3. Diamond D.W. Financial Intermediation as a Delegated Monitoring: A Simple Example // *Economic Quarterly*. Federal Reserve Bank of Richmond. 1996. Vol. 82. Issue 3. P. 65.
4. Diamond D., Dybvig P. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity // *Journal of Political Economy*. 1983. Vol. 91. P. 401-419.
5. Benston G. J., Smith C. W. A Transaction Cost Approach to the Theory of Financial Intermediation // *Journal of Finance*. 1976. Vol. 31. P. 215–231.

- 
6. Boyd J.H., Prescott E.C. *Financial Intermediary Coalitions // Journal of Economic Theory*. 1986. Vol. 38. P. 211-232.
  7. Шумпетер Й.А. *Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту, процента і циклу кон'юнктури): пер. з англ. — М.: Прогрес, 1982. — 455 с.*
  8. Бухвальд В. *Техника банковского дела. — Пер. с нем. — М., Сириш, 2002 г. — 257 с.*
  9. Лексис В. *Кредит и банки / Пер. с нем. — М.: Перспектива, 1994. — 120 с.*
  10. Вулфел Чарльз Дж. *Энциклопедия банковского дела и финансов/ пер. з англ. — Самара: Корпорация «Федоров», 2000. — 1584.*
  11. Долан Э. Дж. и др. *Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ.ред. В. Лукашевича. — М., 1996 — 448 с.*
  12. Мочерний С.В. *Основы економічних знань: Запитання і відповіді / С.В. Мочерний. — К. : Феміна, 1996. — 272 с.*
  13. Stephen Cecchetti. *The future of financial intermediation and regulation // Speech Second Conference of the European System of Central Banks Macro-prudential Research Network 30 October 2012 Frankfurt, Germany <http://www.bis.org/speeches/sp121030.htm>.*
  14. *Банковское дело: Учебник . - 2-е изд., перераб. и доп./ Под ред. О.И. Лаврушина. - М.: Финансы и статистика, 2005. — 672с.*
  15. *Жарковская Е.П. Банковское дело: учебник: для студентов вузов по специальности 060400 «Финансы и кредит», 060500 «Бухгалт. учет, анализ и аудит» / Е.П. Жарковская. — 4-е изд., испр. И доп. — М.: Омега-Л, 2006. — 452 с.*
  16. Юнус М. *Создавая мир без бедности: Социальный бизнес и будущее капитализма/Мухаммад Юнус, Алан Жולי. — М.: Альпина Паблишерэ, 2010. — 307 с.*
  17. *Деньги. Кредит. Банки: Учебник. / Под ред. Г. Н. Белоглазовой Белоглазова Г. Н. — М.: Высшее образование, 2009. — 392 с.*
  18. *Роджер Лерой Миллер, Дэвид Д. Ван-Хуз. Современные деньги и банковское дело: Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 856 с.*
  19. *Мещеряков А.А. Фінансовий менеджмент у банках : навч. посібн. / А.А. Мещеряков, Л.В. Лисяк. — Дніпропетровськ : Вид-во ДДФА, 2005. — 159 с.*
  20. *Івасів І.Б. Правовий підхід до визначення сутності банку // Фінанси, облік і аудит. 2010. № 16. — С. 66-74.*
  21. *England. Banking Act 1987.*
  22. *Banking Act of the Federal Republic of German (Kreditwesengesetz, KWG). [Електронний ресурс]: станом на 15.05.2010 р. — Режим доступу: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/KWG.htm#1>.*
  23. *Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).*
  24. *Азаренкова Г.М. Сучасні комерційні банки: персонал, розвиток, організація: монографія / Г.М. Азаренкова, Л.В. Дікань, Т.О. Новосельцев / за ред. проф. Л.В. Дікань. — Х. : Вид. дім "ІНЖЕК", 2003. — 132 с.*
  25. *Онищенко В.О. Основы банківської справи : навч. посібн. / В.О. Онищенко. — Полтава: Вид-во ПДТУ, 1999. — 163 с.*
  26. *Самуэльсон П., Нордхаус В. Экономика = Economics, 19 е. — М.: «Вильямс», 2014. — 1360 с.*
  27. *Рид Э. И др. Коммерческие банки. — М.: СП «Космополис», 1991.*
  28. *Дзюблюк О. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. — К.: Поліграф-книга, 2000. — 520 с.*
  29. *Банковское дело: Учебник / Под ред. В.И. Колесникова, Л.П. Кроливецкой. — М.: Финансы и статистика, 1996*
-

- 
30. Глумачний словник української мови / Анатолій Івченко. – Х.: Фоліо, 2000. – 540 с.
31. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728
32. Офіційний сайт *The Royal Bank of Scotland* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbs.com>.
33. Офіційний сайт *Deutsche Bank* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.deutsche-bank.de>.
34. Офіційний сайт *HSBC Holdings* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hsbc.com>.
35. Офіційний сайт *JPMorgan Chase* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jpmorganchase.com>.
36. Офіційний сайт *Morgan Stanley* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.morganstanley.com>.
37. *2013 Investment Company Fact Book* [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу: [http://www.ici.org/pdf/2013\\_factbook.pdf](http://www.ici.org/pdf/2013_factbook.pdf).
38. *Assets and Liabilities of Commercial Banks in the United States (Weekly)* - Н.8 [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/releases/h8/current/default.htm>.
39. *Банковское дело: Учебник для вузов. 2-е изд.* / Под ред. Г.Белоглазовой, Л.Кроливецкой. – Спб. Питер, 2008. – 400 с.
40. *Костерина Т.М. Банковское дело: Учебно-методический комплекс.* – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2008. – 404 с.
41. *Свиридов О.Ю. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие.* Москва.: ИКЦ "МарТ"; Ростов н/Д: Изд. центр "МарТ", 2004. - 480 с.
42. *Гроші та кредит: Підручник.* — 3-тє вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: кнеу, 2002. — 598 с.
43. *Петрук О.М. Банківська справа: Навчальний посібник / За ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця.* – К.: Кондор, 2009. – 446с.
44. *Прокопенко І. Ф., Ганін В. І., Соляр В. В., Маслов С. І. Основи банківської справи: Навчальний посібник.* — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 410 с.
45. *Yoram Landskroner, Jacob Paroush. Liquidity Risk Management, Structure, and Competition in Banking // Journal 33: Technical Finance.* – 2011. – P. 114.
46. *Shelagh Heffernan. Modern Banking / Teaching Aid.* John Wiley & Sons Ltd, England. - 2005. – 716 p., с. 1-5.
47. *Eugene F. Fama. Banking in the theory of finance // Journal of Monetary Economics.* – №6. – 1980. – p. 39-57.
48. *Governor Jeremy C. Stein At the "Finding the Right Balance" 2013 Credit Markets Symposium sponsored by the Federal Reserve Bank of Richmond, Charlotte, North Carolina, April 19, 2013 // http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/stein20130419a.htm*
49. *Campbell T. S., Kracaw W. A. Information Production, Market Signaling and the Theory of Financial Intermediation // Journal of Finance.* 1980. Vol. 35. P. 863-882.
50. *Bhattacharya, S., Thakor, A. V. Contemporary Banking Theory // Journal of Financial Intermediation, vol.3 (October 1993), pp.2-50.*
51. *Akerlof G. A. The Market for 'Lemons': Qualitative Uncertainty and the Market Mechanism // Quarterly Journal of Economics.* 1970. Vol. 84. P. 488-500.
52. *Spence M.A. Market Signaling: Information Transfer in Hiring and Related Processes.* Cambridge, 1974.
53. *Stiglitz J. E. Information and Economic Analysis // Current Economic Problems / Ed. by Parkin M., Nobay A. Cambridge, 1975.*

- 
54. Allen F., Gale D. *Financial Intermediaries and Markets*. Financial Institutions Center. The Wharton School. 2003;
55. Allen F., Santomero A. *What Do Financial Intermediaries Do?* // *Financial Institutions Center. The Wharton School*. 1999;
56. Allen F. *Presidential Address: Do Financial Institutions Matter?* // *Journal of Finance* 2001. Vol. 56. P. 1165-1174.
57. Freixas, X., Rochet, J.C. *Microeconomics of banking*, 2nd ed. The MIT Press, 2008. – 16 p.
58. Heffernan S. *Modern Banking*, John Wiley & Sons Ltd, 2005. – 716 p.